

האם יש סיכוי לאהבת ה' בדורנו?

זה היה בארבע וחצי לפנות בוקר, באשמורת השחר של יום טוב ראשון של סוכות. רקדתי מזיע עם אחי ישראל שיחי', בשמחת בית השואבה המפורסמת בשכונת קראון הייטס בברוקלין. לפתע התקרבה במרוצה בחשכת הליל דמות קטנת קומה. אחי זיהה את ראש ישיבת אהלי תורה בה למד, הרב החסיד ישראל פרידמן, ואחי זורק לו בעליצות: "הרב, מה הקדמתם לקום?".

הרב פרידמן הביט בנו בעיניים מרוכזות וירה מילה אחת: "ל-ו-ל-ב-!".

"לולב!", יום טוב ראשון של סוכות וחסיד אינו יכול לישון מרטט של מצווה קדושה, שלא זכינו לקיימה שנה שלמה ומברכים עליה שהחיינו.

אבי, הרב אשכנזי ע"ה, לא היה חסיד מדור קדום כמו הרב פרידמן, אבל גם בביתנו, יום טוב ראשון של סוכות, צרוב בי כיום של יראת מצווה. כשקמתי מהשינה לרוץ למקווה לפני נטילת הלולב, הייתי מוצא את אבי בסוכה עם ספר המאמרים של רבינו הזקן, מתכונן בהעמקה לנטילת הלולב.

האם בדורנו אפשר להשיג שמחת מצווה? האם אפשר לעבוד את ה' ברטט ולהתעורר בהתרגשות בבוקר ראשון של חג הסוכות, כאילו יוצאים היום לטיול מחוץ אל חוף בארצות הברית?

חכמינו דיברו על "ירידת הדורות" ואין ספק שכאן הירידה המהותית בדורנו: אנו חיים בימים של מסירות נפש ועשייה עיקשת, אבל ברדידות רוחנית. אין עקשנים כמותנו, אבל גם אין שטחיים כמותנו. הסיבה פשוטה: **הרעש לא מאפשר לחשוב**. בעבר, יהודים חיו בעיירות קטנות ומבודדות הרחק משאון הכרך, החיים עצמם היו איטיים ושקולים ולכן הלב היה פתוח לחוויה רוחנית. היה גם שקט נפשי להעמיק ולהתבונן בקרבת ה'. כיום, אנו חיים במרכז העולם, חיי הגשם נעים סביבנו במהירות מטורפת, וכולנו מוסחים ומופרעי קשב ברעש סוער שלא נותן שקט ובלי התבוננות אין קרבה.

בכל זאת, אנו רוצים לדבר על שתי נקודות מרוממות: **זה חובה וזה אפשרי**. קודם כל, עלינו להזכיר שעבודת הלב היא חלק עיקרי במצווה. למרות שההלכה מניחה דגש על קיום מעשי, חכמינו גם אמרו: "מצווה בלא כוונה היא כגוף בלי נשמה". עשייה גשמית נטו היא מרוחקת וחסרת חיים. שנית: האדם התברך ביכולת מופלאה **לבחור באהבה**. יש לנו אפשרות להצית את הלב להתלהב ממה שחשוב. גם אם זה קשה מבעבר ולא נגיע לרמת הדבקות שהשיגו אבותינו, עדיין כל התקדמות היא מהותית.

למה הדבר דומה? הנה סיפור חכמת חיים מהגמרא (יבמות סג, ב): רבי חייא היה מחשובי התנאים במהלך הדורות. הוא היה מעוזריו של רבי יהודה הנשיא בעריכת המשנה, הוא ערך את התוספתא, שהיא קיבוץ ברייתות שלא נכנסו במשנה, ופעל במרץ למען הקמת מוסדות חינוך לילדי ישראל. במקום אחר אומרת הגמרא כי השמים היו פתוחים בפני רבי חייא ובניו, וכשעלו להתפלל יחד – היו יכולים לפעול גאולה ותחיית המתים.

אבל החיים לא מושלמים ורבי חייא סבל בביתו. החיים בינו ובין רעייתו, יהודית, היו מתוחים. פעם צעד רבי חייא עם אחיינו הדגול, רב, וראו כלי יפה למכירה. רבי חייא קנה את הכלי, עטף אותו בתשומת לב במטפחת והעניקו לאשתו. רב נדהם: "הרי היא מכאיבה לך?". רבי חייא ענה: "עדיין היא מגדלת את ילדינו ומצילה אותי מהרהורי עבירה".

הסיפור מעביר שני מסרים גדולים: א. רבי חייא **עטף את המתנה במטפחת** ובכך מלמד את החלק החשוב במערכות יחסים: **תראה לה שהיא חשובה**. עיקר הנתינה היא לא מעשה פיזי, האישה לא אוספת כלי זכוכית, אלא מבקשת את הלב שרוצה בטובתה.

ב. רבי חייא מלמד שצריך **לבחור באהבה**. רגשות הן לא אירוע ספונטאני שמתגלגל מעצמו, בצורה עיוורת כלשהי, אלא תוצר של מבט והסתכלות. **הלב הוא מה שאתה חושב**. זה חלק חיוני בעבודת

האדם: בעוד שהרגשות שלנו מסתובבים אבודים, אדם חפץ חיים חייב להנהיג את המערכת הרגשית. לפקוח עיניים נכונות אל המציאות וכך לייצר רגשות חיוביים בתוך יחסים מורכבים.

הנמשל הרוחני: ראשית, חשוב לעטוף את המצווה במטפחת. כלומר, לתת את הלב ולהכניס עומק רגשי במעשה המצווה. שנית, לבחור באהבה. הלב הוא תוצר של מה שחושבים, ולכן מעת לעת חובה עלינו להבין את הזכות הפלאית לקיים מצווה. לעורר תחושת ייעוד והבנה שהעשייה משנה גורל.

על מנת להבין את הדברים היטב, נדון בשתי תמיהות בסיסיות אודות מצוות "מחצית השקל", עליה נקרא בשבת הקרובה: ראשית, למה משה התבלבל כששמע על כסף? מה לא היה ברור במצוות נתינת מחצית השקל, שמשה נזקק להסברים והמחשות מלמעלה במה מדובר?

מדוע ה' היה צריך להדגיש 'זה יתנו' - הצבעה שפירושה המחשה והדגמה? וכי משה לא ידע מה זה כסף? האם ילדיו לא ביקשו ממנו אף פעם חצי שקל לקנות ארטיק?! במיוחד שהמדרש מספר את המעשה הידוע, שבגיל שלוש נערך לו מבחן חכמה בבית פרעה והוא מיהר להגיש את אצבעו לכיוון קערת הזהב ולא הגחלת, והמלאך נדרש להעיף את ידו לצד השני. כך שמשה ידע היטב מהו כסף?

שנית, מה פתאום הראה לו הקב"ה בתשובה "מטבע של אש" ואמר "זה יתנו – כזה יתנו"? למה מטבע של אש ולא מטבע רגיל ממתכת? מי נותן מטבעות באש?

נפתח נקודה נפלאה: משה לא הבין איך כסף מכפר על הנפש? איך חומר משקם רוח? מדוע מדגישה התורה שלוש פעמים כי תרומת "מחצית השקל" נועדה עבור מעשה הקורבנות והיא "כופר נפש" ו"לכפר על נפשתיכם" - ואיך נתינה פיזית חיצונית משקמת את ריחוק הלב? הקב"ה גילה לו את סוד מערכות היחסים: **האש מכפרת**. הנתינה כשלעצמה לא מתקנת את הרוח, אבל אש הרצון להתקרב היא משקמת את מה שהתקלקל. והשאלה היא, כאמור, איך מציתים אש במטבע המצוות?

ב. נתחיל מההתחלה: בשבת הקרובה נצא מהחורף ונצעד לקראת ימי הגאולה של פורים ופסח. האביב היהודי מתחיל עם קריאת ארבע פרשיות מיוחדות לקראת פסח והראשונה היא "שקלים".

"פרשת שקלים" נקראת בשבת הסמוכה לראש חודש אדר: או בשבת ראש חודש אדר עצמו או אם ראש חודש חל באמצע השבוע – קוראים בשבת מברכים אדר. הטעם הפשוט לקריאה הוא כתזכורת להקדים ולתרום לבית המקדש, כהכנה לקראת ראש חודש ניסן.

1. משנה שקלים א,א: באחד באדר משמיעים על השקלים – **מגילה כט,ב:** דאמר קרא 'זאת עולת חודש בחדשו' – חדש והבא בו קרבן **מתרומה חדשה**, וכיון דבניסן בעי אקרובי מתרומה חדשה [שהוא 'ראשון לחדשי השנה'], מקדימים וקוראים שקלים באחד באדר, כדי שיביאו שקליהם לבית המקדש.

בית המקדש צרך חומרים מתכלים רבים, כבהמות, עצים, קמחים ונסכים, ופעם בשנה לקראת ראש חודש ניסן היו תורמים כל ישראל את כסף הקניות לבית המקדש. הנה בהרחבה בספר החינוך:

ספר החינוך מצוה קה: משם היו מוציאים לקנות תמידין ומוספין וכל קרבן הקרב על הצבור ונסכיהם, והמלח שמולחין בו את הקרבנות, ועצי המערכה, ולחם הפנים ושכר העושה לחם הפנים, והעומר ושתי הלחם, ופרה אדמה, ושעיר המשתלח, ולשון של זהורית ... ועכשיו בעונותינו, שאין לנו מקדש ולא שקלים, נהגו לזכר הדבר לקרות בבית הכנסת פרשה זו ... בשבת לפני ראש חודש אדר.

לפי הטעם הזה, תרומת מחצית השקל שייכת לחודש ניסן ורק נקראת באדר כהתראה מוקדמת לקראת ניסן. אמנם חכמים אומרים טעם נוסף לסיבת הקריאה, שקושר אותה ישירות עם ההכנה לימי הפורים: מחצית השקל נועדה להקדים את קטרוג המן ולענות עליו לפני שהוא צץ במגילה.

2. מגילה יג,ב: 'אם על המלך טוב יכתב לאבדם ועשרת אלפים ככר כסף אשקול על יד עשי המלאכה' - אמר ריש לקיש: גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל, לפיכך **הקדים שקליהן לשקליו** והיינו דתנן באחד באדר משמיעין על השקלים.

תשלום עשרת אלפים כיכר כסף נועד לקטרג על ישראל ולהזכיר עוונם ולכן מקדימים את שקלינו לשקליו. מה הנקודה? תוספות כותב הסבר גאוני:

תוספות מגילה יג,ב: שמעתי שעשרת אלפים ככר כסף עולים חצי שקל לכל אחד מישראל, שהיו שש מאות כשיצאו ממצרים ואמר שייטן לאחשוורוש כל פדיונם.

המן מתכוון לשלם כנגד כלל מחציות השקלים ששש מאות אלף יהודים תורמים בחייהם. החשבון מבריק כפי שכותבים הב"ח והחזקוני: יהודי ממוצע תורם בחייו "מנה" למחצית השקל: מנה הוא 25 שקל, שהם 50 מחציות שקלים ויהודי תורם בחייו 50 מחציות שקלים. שכן חובת התרומה היא מגיל עשרים עד גיל 70, שהוא חיי אדם ממוצע ככתוב "מי שנותינו שבעים שנה".

60 מנה הם כיכר כסף ולכן עשרת אלפים כיכר הם בדיוק שש מאות אלף מנה וכך יוצא שהמן תורם מנה כנגד כל נפש יהודי, שהוא סכום תרומת מחציות השקלים שיהודי ממוצע נותן כל חייו.

חזקוני שמות ל,יד: רוב בני אדם חיים שבעים שנה, צא מהם עשרים לפטור, כדכתיב 'מבן עשרים שנה ומעלה' - ישארו להם חמשים שנה שכל אחד מישראל נותן בהם מנה של חול למחצית השקל [שהוא חמישים מחציות]. הרי ששים איש נותנין בחייהם ששים מנה שהם ככר והם היו ששים רבוא, הרי כולם נותנים רבוא ככר. ולפיכך אמר המן הרשע 'ועשרת אלפים ככר כסף אשקול', אמר כדאי שקלי לבטל שקליהם ואני אתן כנגד ששים ריבוא שבהם לעשות מהם כרצוני.

מה יש להמן עם מחציות השקל? רבינו בחיי (פקודי לח,כה) מביא בשם התלמוד ירושלמי טעם מפלח את הלב: המן פועל בשטניות לדקור אותנו בבטן הרכה ובמקום הכי כואב. הוא מעורר את החולשה הגדולה שרודפת אותנו מאז ועד היום: חטא מכירת יוסף. כתוב בתורה שאחי יוסף מכרו אותו בעשרים כסף שהם "חמשת שקלים בשקל הקודש" (שקל יקר יותר מהשקל הרגיל) וכך יוצא שכל אחד חזר הביתה עם מחצית השקל ממכירת אחיו.

כשהמן תורם מחצית השקל כנגד כל יהודי וכנגד כל מחציות השקלים שיהודי תורם בחייו – הוא בעצם אומר למלך למטה ולמלך למעלה: הם כולם כאלה. כולם וכל רגע מחייהם נגועים בחטא מכירת יוסף וכל יהודי היה עושה את אותו הדבר לאח שלו ח"ו.

בכך מעצים המן את טענתו המרכזית: "ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים בכל מדינות מלכותך". מוסבר באלשיך כי המן התכוון לומר, שהעם הזה מפוזר ומפורד בחילוקי דעות ושבטים בתוך עצמו ולכן הם לא יתארגנו כאיש אחד לעמוד על נפשם. כך שיהיה פשוט וקל להרוג אותם. כמובן, הוא לא מדבר רק על המלך למטה, אלא גם על המלך למעלה ומזכיר את חולשתנו הגדולה, שאנחנו עם וכוון ודעתן שמתפרק לכיתות ושבטים "ולמלך אין שוה להניחם" חס ושלום.

בהערה¹ הובאה תוספת יפה.

כיון שכן, כדי לדחות את גזירת המן, אסתר מצווה "לך כנוס את כל היהודים וצומו עלי". היא מאחדת את כל ישראל ומבהירה שכל הפילוגים בינינו הם חיצוניים וברגע של אמת, אנו כאיש אחד. אחר כך מתקנת משלוח מנות ומתנות לאביונים, שכל כולן מצוות של אחדות וקירוב הלבבות לעם אחד.

בהמשך לכך, אנו מקדימים ותורמים מחצית השקל לפני פורים ודווקא מטבע של מחצית ולא שקל שלם, כדי להוכיח שהבנו את המסר ממכירת יוסף. איננו אותם אנשים שהיו קודם: גילינו שכל אחד מאתנו הוא רק מחצית שלא יבוא על שלמותו בלא ערבות הזולת.

בעומק יותר והדברים מופלאים: אנו מלמדים שהבנו את המסר העמוק שלמדו האחים ממכירת יוסף: הבנו שאנחנו "צוות". כי הקב"ה פיזר את היכולות הנשמטיות בין כולנו וכל אחד נושא יכולת

¹ בכך מובא בספרים לבאר שאלת אסתר: "ותצוהו על מרדכי לדעת מה זה ועל מה זה?" אסתר מתכוונת לשאול על מה נפלה הגזירה הנוראה שלא הייתה כדוגמתה בכל ההיסטוריה – האם בגלל חטא של בין אדם למקום או בין אדם לחברו? האם בגלל חטא העגל שנאמר בו "זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו" או בגלל חטא מכירת יוסף שנאמר בו "נסעו מזה" – הסיעו עצמם מן האחוזה? בתגובה, מרדכי שולח לה "את כל אשר קרהו ואת פרשת הכסף אשר אמר המן", כרמז למכירת יוסף בעשרים כסף.

אחת מתוך סך איברי "כנסת ישראל". אחד התברך בראש, השני בלב, השלישי בידיים טובות והרביעי ברגליים קלות ריצה. כשאנו מתנתקים זה מזה, אנו הופכים להיות נכים ח"ו. מפסידים את היכולות של הזולת. רק ביחד נשלים את המשימה להביא את הקב"ה למטה.

הרי זה מה שלמדו ממכירת יוסף: הם אמרו "לכו ונהרגו ונשליכו באחד הבורות ונראה מי יהיו חלומותיו". כלומר, אנו לא זקוקים לו. בואו נזרוק את הנודניק לבור ונשכח את הפרק הזה בחיינו. אבל המציאות לימדה שחיייהם תלויים בו: **כל עוד הוא חי היה להם ממה לחיות וכשהוא מת – גם להם לא נותרה אפשרות לחיות!** הילד שקברו בבור, הפך להיות זה שהחזיק את כלכלת העולם וזה שקלט אותם על אדמת מצרים והציל את חייהם.

בדוגמה של ימינו, הדבר משול לשני אחים שמנתקים את הקשר ביניהם, אבל אז אחד צריך תרומת כליה והאדם המתאים ביותר הוא האח המסוכסך אתו. כי הוא היחיד שנושא את הגנים שלו.

ליקוטי שיחות כ/189: בנתינת "מחצית השקל" נרמזת הדגשה על "מחצית" (ולא עשרה גרה), שכן יהודי מרגיש שהוא כשלעצמו רק מחצית וכדי להיות דבר שלם מתאחד עם אדם נוסף. ההרגשה הזו מתקנת חטא מכירת יוסף, שסיבתו הייתה היפך האהבה 'וישנאו אותו ולא יכלו דברו לשלום'.

בהערה² הובאה תוספת נהדרת.

ג. אחרי הבנת הקשר בין מחצית השקל לימי אדר, ניכנס אל מהות הנתינה. בתוך הציוויים על הקמת המשכן, ה' מורה לתרום "מחצית השקל" עבור קורבנות הציבור והתורה מוסיפה מילה מיוחדת:

3. שמות ל: ונתנו איש כופר נפשו לה' ... זה יתנו כל העובר על הפקודים, מחצית השקל בשקל הקודש ... לכפר על נפשותיכם ... והיה לבני ישראל לזיכרון לפני ה' לכפר על נפשותיכם - רש"י: זה יתנו – הראה לו הקב"ה כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל ואמר לו כזה יתנו.

הקב"ה הדגיש "זה יתנו" – לשון שמשמעו הצגה והמחשה של המטבע. שכן משה לא הבין את מהות המצווה ונזקק להמחשה. וכל אחד תמה: מה לא ברור? הרי אם יש דבר אחד שלא צריך המחשה הוא כסף? ילד בן שלוש יודע שכסף זה דבר יקר, ובמיוחד משה רבינו שגדל בבית פרעה והכיר את העולם היטב? כיצד להבדיל הבין הכול, מה זה שבת ותפילין ושעטנז, ורק כסף לא הבין?³

התמיהה גדולה יותר, בהשוואה למקומות האחרים בהם נאמר הלשון "זה" ומשה נזקק להמחשה:

מנחות כט: שלושה דברים היו קשים לו למשה, עד שהראה לו הקב"ה באצבעו, ואלו הן: מנורה [איך ליצור את מנורת הזהב מקשה אחת ללא הלחמות], ראש חודש [פרטי חישובי מולד הירח] ושרצים [סוגי השרצים המותרים והאסורים באכילה]. מנורה דכתיב: 'וזה מעשה המנורה'. ראש חודש דכתיב: 'החודש הזה לכם ראש חודשים'. שרצים דכתיב: 'וזה לכם הטמא'.

והתמיהה זועקת: שלוש הנושאים ההם מסובכים ומצריכים ידע רב. אי אפשר ליצור מנורת זהב עם קני זהב מלאים ללא הלחמות, מקצוע האסטרונומיה נחשב עד היום לתחום מורכב וכל שכן שכך היה בימי משה טרם הומצא הטלסקופ. וגם סביר שמשה לא היה בקי במיני שרצים ושקצים. הוא לא היה שף במסעדה צרפתית... אבל כסף?! מה לא ברור בכסף?!

² הגמרא אומרת (תענית כט,א): "כשם שמשנכנס אב ממעטים בשמחה, כך משנכנס אדר מרבים בשמחה". מה מטרת ההשוואה "כשם ... כך"? היה על הגמרא להסתפק באמירה "משנכנס אדר מרבים בשמחה"? אלא הסיבה לשמחת אדר היא מאותה סיבה של אבלות אב: מיעוט השמחה בחודש אב נובע משנאת החנם שהגיעה לשיאה בהמעשה דקמצא ובר קמצא. לאידך מאותה סיבה ממש הוא גודל השמחה בחודש אדר, כי מתקנים את מה שקלקלנו אז ותורמים "מחצית השקל" בהבנה שכל אחד הוא רק מחצית וממשיכים עם מצוות הפורים שמבטאים את גודל השמחה שלנו זה בזה: קריאת המגילה בציבור וברוב עם, משלוח מנות, מתנות לאביונים, וסעודה ביחד ובאחדות הלב.

³ בתלמוד ירושלמי מסופר על אדם גדול בשם "רבי נחום קודש קדשים", שלא הביט בצורת מטבע מעולם, משום שהיו חקוקות עליה צורות של עבודה זרה. אבל ספק אם משה היה כה מופשט מהעולם. הוא גדל בבית פרעה והכיר בנימוסי אצילים ואחר כך הנהיג עם גדול במשך ארבעים שנה ונלחם וניצח את גדולי המלכים.

יתירה מכך: תוספות במסכת מנחות שם מעיר על כך, שהגמרא מונה רק שלושה דברים שמשה התקשה בהם ולא מזכירה את מטבע מחצית השקל? תוספות עונה תשובה מדהימה:

תוספות שם: ויש לתמוה דלא חשיב מחצית השקל, דכתיב 'זה יתנו' ואמרינן 'כמין מטבע של אש הראה למשה?' ויש לומר: דלא שייך לומר במחצית השקל שמשה התקשה, משום שלא היה יודע כלל העניין אם לא שהיה מראהו.

בעוד שבשלוש הנושאים ההם משה רק "התקשה", במחצית השקל נסתמה הבנתו לחלוטין והוא לא הבין כלום!. הוא פשוט לא ידע על מה ה' מדבר. והתמיהה עולה מאליה.

גור אריה ל,יג: ויש להקשות, מילא כל אלו יש בהם חומרה [מורכבות הדינים] להבין אותם, אבל מטבע – מה חומר יש בה עד שהוצרך להראות לו מטבע של אש?

התמיהה השנייה היא אודות תשובת ה': "הראה לו כמין מטבע של אש ואמר כזה יתנו"? והתמיהה כפולה: איך הגיע מטבע לאש? ולמה אש ולא מים? בקיצור: מה הפריע למשה ומה ה' ענה?

ליקוטי שיחות תז/382: למה נדרש מטבע של אש ולא מטבע גשמית שאותה יצטרכו לתת בפועל? בדיוק כשם שהראה לו ה' לבנה ברקיע ואמר לו כזה ראה וקדש ולא לבנה של אש⁴?

נפתח עם ביאור פשוט ונפלא, שמצאתי בספר של דרשן פולני בשם "עצי זית": משה לא מבין איך לשכנע להכניס יד לכיס ולתרום חצי שקל? הרי הכסף הוא "דמים", תרתי משמע. בתוך מטבע נמצא החלב והדם של מתח, ריצות ויגיעה. המטבע כולל בתוכו את כל החלומות של קניות ועושר ואיך אשכנע אדם להיפרד מהחלומות?

ה' מראה לו "מטבע של אש" ואש היא הנברא היחיד שלא מתמעט כשמחסרים ממנו. אש היא הנברא היחיד שאם מחסרים ומדליקים ממנו נר נוסף – מקבלים כפול ויהיו שני נרות. ה' אומר למשה, תסביר להם שלא מפסידים ממתן צדקה. הם לא לוקחים מהכסף של הילדים שלהם, אלא אדרבה מרבים ומתבלים את הממון.

פרנסה היא מהשמיים. אנו לא מרוויחים כסף, אלא מקבלים את מה שה' גוזר עלינו. שום מטבע לא מסתובב בעולם מעצמו, אלא מנוהל על ידי בורא העולם, שמעבירו למי שצריך. ולכן כשאדם תורם הוא בסך הכול מחזיר לקב"ה את החלק שלו. הוא מחזיר לשותף את מה שמגיע לו.

יתירה מכך: בכך משדר האדם לקב"ה שכדאי להשקיע בו. הוא שותף ישר שמעביר את המעשר למי שמגיע לו וכך הקב"ה מוסיף ומעניק פי עשר, ככתוב "עשר בשביל שתתעשר". בהערה⁵ הובא משל.

הנה מקור הרעיון בספר "עצי זית", שכתב הרב יצחק יוסף זילברברג, דרשן פולני לפני כמאה שנה.

עצי זית ב/פתיחה לשבת הגדול: הנה ברור אשר נותני צדקה לא מיעני ואדרבה עשר בשביל שתתעשר וכהנה רבות, וכתבו דזה הטעם אשר 'כופים על הצדקה' [ולכאורה כיצד כופים על מצווה שתלויה בחסד?], דכלל גדול הוא 'זה נהנה וזה לא חסר - כופים על מדת סדום'. אם כן בצדקה

⁴ להעיר שה' הראה לו גם מנורה של אש (רש"י תרומה כה, מ). אמנם יש לומר שאסור לעשות סתם מנורה של ז' קנים ולכן נצרך לעשותה באופן של מנורה רוחנית, ראו לקו"ש תז/383 הערה 25.

⁵ מעשה בבעל חנות קטנה, שהיה מקפיד להפריש צדקה כראוי. הוא ראה ברכה בעמלו וקנה עוד חנות ועוד חנות, עד שהפך ליצרן בעצמו והתעשר מאוד. אך ככל שהונו צמח, סכום המעשר שלו גדל ונעשה קשה לוותר עליו. הוא התחיל להתחכם ולהסתמך על כל מיני 'פרצות מס' לסוגיהן ונתן פחות ופחות. באופן מפתיע (או שלא), הוא עשה כמה טעויות עסקיות והפסיד הרבה כסף.

הוא הבין שזה קשור למשחקים עם הצדקה והלך להתייעץ עם הרב כדי להבין מה קרה. הסביר הרב כך: ה' הוא רחמן על כל מעשיו וזן ומפרנס כל בריה בעולם, כולל העניים, אך כיצד הוא מעביר את הכסף לעניים? הרי כבר לא יורד מן השמים? יש לקב"ה שיטה פשוטה: הוא בוחר אנשים טובים בעולם וממנה אותם לבנקאים שלו: הוא נותן להם הצלחה כלכלית והם מפרישים מהכסף שלהם עבור צדקה לעניים.

מה שקרה אצלך הוא, שבתחילת הדרך, היית בנקאי טוב והעברת את הכסף לעניים כראוי. לכן הקב"ה הגדיל את הרווחים שלך, כדי שתוכל להעביר בשמו עוד כסף לעניים. אך לפתע התחלת למעול בתפקידך והקטנת את סכומי ההפרשות לצדקה – אז הקב"ה מצא לעצמו בנקאים אחרים...

ההנותן לא חסר משום דלא מיעני והמקבל נהנה, כופים על הצדקה. והנה אם אחד מדליק מנר הדולק אלף נרות - לא נחסר כלום. וזה שהראה לו מטבע של אש, כך אם נתנו צדקה לא יחסר ממנו ח"ו.

מכאן נתקדם אל הרעיון החסידי המרומם שמצית אש בלבבות ריקניים ויבשים.

ד. לפני כמה שנים נכנסה ילדה בת תשע לחנות תכשיטים בירושלים וביקשה לקנות צמיד. היא הצביעה על צמיד זהב לבן במחיר 4000 שקל. בעל החנות התעניין למי קונה צמיד מפואר כזה והיא אמרה: "לאחותי הגדולה. ההורים שלנו נהרגו באחד מפיוגעי התופת של האינתיפאדה השנייה בירושלים ואחותי מגדלת אותנו ונותנת הכול בשבילנו".

היא הוציאה מהכיס חופן מטבעות שהסתכמו בסך שבעה שקלים ושמונים אגורות וביקשה לשלם על הצמיד. בעל החנות הוציא את הצמיד מהמגירה, עטף אותו ונתן לה. אחרי כמה שעות הגיעה האחות בבהלה, "אחותי לקחה צמיד שעולה אלפי שקלים, היא בטח לא שילמה עליו". "זה בסדר", אמר בעל העסק, "היא שילמה יותר מהשווי שלו. לפני כמה שנים התאלמנתי מאשתי (ל"ע) וכבר שנים לא חשתי טעמה של נתינה. היום אחותך הזכירה לי רגש ששווה יותר מ-4000 שקל..."

הבעיה של משה לא הייתה עם מה לתת, אלא לשם מה לתת: מה הערך של הנתינה? פרשת שקלים אומרת שלוש פעמים כי הנתינה היא "כופר נפש ... לכפר על נפשתיכם", ומשה לא הבין איך מחצית השקל מכפרת? כיצד נתינה פיזית משנה את השמים? הראה לו הקב"ה כמין "מטבע של אש" ואמר: "זה יתנו – כזה יתנו". לא המטבע מכפר, האש מכפרת. זה לא מה נותנים, אלא איך נותנים. כשהמטבע בוער באש געגוע ואהבת ה', כשמאחורי הנתינה עומד לב יהודי שרוצה לשפוך נפשו בצימאון לאבא שבשמים - אז הנתינה היא מעשה גשמי שמבטא דבקות רוחנית ומתקן את הקרע.

חטא נובע מהתרחקות הלב. מכך שאנו שוקעים בחיי מעשה ושוכחים את הקשר והקרבה לקב"ה. עד כמה אנו חשובים ויקרים לפניו. עד כמה גדול המהפך של מעשה מצווה שמחבר עליונים ותחתונים. ואילו המטבע של אש מתקן את הפגם. הוא מבטא את הלב הבווער באש, הלב שלוהט מהזכות לקיים מצווה: מהבנת המשמעות של היהודי, הקרבה שלו לפני הקב"ה וגודל הקשר שנוצר בכוח המצווה.

מדובר במהפכה רעיונית, שמוכרחים להעמיק ולהתבונן בה. אנו התרגלנו לקיום מצוות מעשי. מכמה סיבות שלא נאריך בהן כעת, ההלכה מניחה את הדגש על הקיום המעשי ואומרת "לא משנה מה אתה מרגיש, העיקר שאתה עושה". אבל כאן מחדד הקב"ה שזה כן משנה מה מרגישים. "רחמנא ליבא בעי" ואינה דומה נתינה יבשה לנתינת בווערת. "מצווה בלי כוונה היא כגוף בלי נשמה". הגוף הוא גוף, אבל איזה חיים יש כאן?

קל וחומר בכל הנוגע לחזרה מהכפור וכפרה על חטא, שהיא אינה יכולה לקרות עם לב מנותק ואדיש שעושה מעשים פיזיים לצאת ידי חובתו.

הרבי מצטט משל (שאומרים אותו בשם הבעש"ט): מעשה בנער שהלך ללמוד צורפות, אומנות עיצוב הכסף והזהב, אצל צורף ותיק. הצורף הראה איך מקרבים את המתכת לאש, כיצד ממיסים אותה ומעצבים את צורתה בהתאם לצורך. אחרי שהנער למד כיצד לשלוט במתכת, הרגיש מוכן לפתוח עסק עצמאי. הוא נעמד מעל הגחלים עם גוש הזהב, המתין שהגוש יתרכך, אבל דבר לא קרה. מאוכזב רץ אל המורה ועבר על כל רשימת הפעולות: העמדת את הזהב? כן! המתנת שהוא יתרכך? כן. "רגע", שאל הנפח, "הבערת את האש?". "אה, זה לא אמרת לי..."

המסר נוקב: מרוב שמדברים על הלכות תפילה, שוכחים מרכיב עיקרי: להדליק את האש. להחיות את המילים עם תשוקת הלב ורגש מתגעגע וקרוב של בן החובק את אביו.

ליקוטי שיחות ג/925: יובן על פי משל (יש אומרים שמקורו מהבעל שם טוב): אחד למד מלאכת צורפות הכסף והזהב והמורה הראה לו כל פרטיה, אלא שאת הפרט שצריך לשים אש תחת הכסף והזהב, לא אמר לו מרוב פשיטות הדבר. כשהתלמיד עשה לאחר מכן כל פרטי המלאכה, דילג על פרט זה ולא הצית אש מלמטה ומוכן שמכל עבודתו לא יצא דבר והזהב נשאר גולמי כמקודם.

וזו הייתה תשובת הקב"ה למשה: על ידי שהראהו מטבע של אש: נתינת המטבע כשלעצמה אינה מגעת בעצם הנפש ולכפר עליה, רק כשמצרפים את האש ונותנים את המטבע בחמימות הנובעת מעצם הנשמה, מ'נר ה' נשמת אדם', אז יכולה מחצית השקל להיות כופר נפשו.

השאלה היא איך מייצרים התלהבות? כיצד מחממים את הלב הקפוא? כאן נדרשים לחידושו המרכזי של רבינו הזקן בספר התניא: הלב הוא מה שאתה חושב. הקב"ה נתן לנו מתנה עצומה שאנו שולטים בה לגמרי: **המוח**. אנו לא שולטים בלב, אבל שולטים במוח והמוח מצית את הלב. ככל שאדם עוצר רגע את מירוף החיים וחושב על הפלא העצום של המצוות – הוא יכול להשתגע מעוצמתן.

הנה דוגמה להתבוננות אחת מעניינא דיומא: אנו מצויים בימי מלחמה קשה, שהיא עוד מלחמה בתולדות מלחמותינו. הרגע הזה פותח את הראש למחשבה: אנחנו כל כך הרבה שנים נלחמים והנה אנו שורדים וכל אויבינו אינם. מה יש לנו שאין להם? צבא? מדינה? כסף? השפעה? שליטה? את כל זה היה לפרסים והיוונים פי מיליון ממה שהיה לנו.

יש לנו דבר אחד שאין להם: תורה ומצוות. קשר למלך מלכי המלכים. אנו קשורים אל הנצח והופכים להיות נצחיים כמו הנצח בעצמו. המעשים הפשוטים של תפילין ושבת הם הדבר היחיד שהופך אותנו לבלתי מנוצחים. נחשוב על זה רגע ונרגיש רעד מכך שהמעשה השגרתי שאנו עושים בלי יותר מדי מחשבה – מותח כבל וקו ישיר עד כיסא הכבוד. וכן הלאה התבוננויות המוצעות בספר התניא ובמקומות אחרים אודות ערך מעשה המצוות.

הגיע הזמן לטפס רמה בבניית הקשר עם האלוקים. לצד חשיבות המעשה הגשמי, צריך להתבגר ולהכניס פנימה אש של קשר, שמאירה את המעשה והופכת את העולם ל"דירה מוארת" בקדושתו של הקב"ה. יהיה זה השלב האחרון בביור העולם והכנתו לגאולה שלמה בקרוב ממש.

**כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב**